

Polskie konstytucje 1918–1939

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)

- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Konstytucja kwietniowa została wprowadzona wbrew prawu*, 30.04.2018 r., dostępny w internecie: polityka.pl [dostęp 8.01.2020 r.].
- Źródło: *Ustawa Konstytucyjna (...)*, dostępny w internecie: sip.lex.pl [dostęp 20.04.2020 r.].
- Źródło: *Ustawa z 2 sierpnia 1926 roku zmieniająca i uzupełniająca Konstytucję Rzeczypospolitej z 17 marca 1921 r.*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 20.04.2020 r.].

Polskie konstytucje 1918–1939

Źródło: domena publiczna.

W okresie międzywojennym funkcjonowały w Polsce dwa różne ustroje polityczne. Początkowo była to demokracja parlamentarna z centralną rolą sejmu pochodzącego z wolnych wyborów. Natomiast w 1926 r. Polska stała się państwem autorytarnym i znaczenie parlamentu stopniowo zmniejszało się. Wyborom towarzyszyło wiele nadużyć, ostatecznie opozycja w ogóle przestała być reprezentowana w organach państwa. Powyższe zmiany odzwierciedlane były w kolejnych ustawach konstytucyjnych II Rzeczypospolitej.

Twoje cele

- Wymienisz wszystkie konstytucje okresu międzywojennego w Polsce.
- Przedstawisz najważniejsze zasady każdej z nich.
- Wyjaśnisz uwarunkowania przejścia od demokracji do autorytaryzmu.

Przeczytaj

W Polsce międzywojennej uchwalono trzy ustawy konstytucyjne. Najpierw była to Mała konstytucja z 1919 r., przyjęta jako dokument tymczasowy. W 1921 r. z kolei weszła w życie Konstytucja marcowa, do której – po zamachu majowym – wprowadzono w 1926 r. znaczące poprawki. Wreszcie w 1935 r. uchwalona została Konstytucja kwietniowa, która obowiązywała aż do upadku II Rzeczypospolitej.

Mała konstytucja (1919 r.)

Pierwszy konstytucyjny akt prawny po uzyskaniu niepodległości przyjęty został 20 lutego 1919 r. Była to uchwała Sejmu Ustawodawczego „o powierzeniu Józefowi Piłsudskiemu dalszego sprawowania urzędu Naczelnika Państwa”. Wprowadziła ona tymczasowe zasady sprawowania władzy, które – w intencji ustawodawcy – miały obowiązywać do uchwalenia docelowej konstytucji Polski.

Przedłużając mandat Piłsudskiego, ustanowiła ona jednocześnie parlamentarno-komitetowy system rządów. Najwyższą władzę uzyskał Sejm Ustawodawczy, a Naczelnik Państwa został „najwyższym wykonawcą uchwał Sejmu”. Rząd miał być powoływany przez naczelnika w porozumieniu z sejmem, a każdy akt urzędowy głowy państwa wymagał odtąd [kontrasygnaty](#) odpowiedniego ministra. Zarówno rząd, jak i sam Naczelnik Państwa mieli ponosić odpowiedzialność przed Sejmem Ustawodawczym.

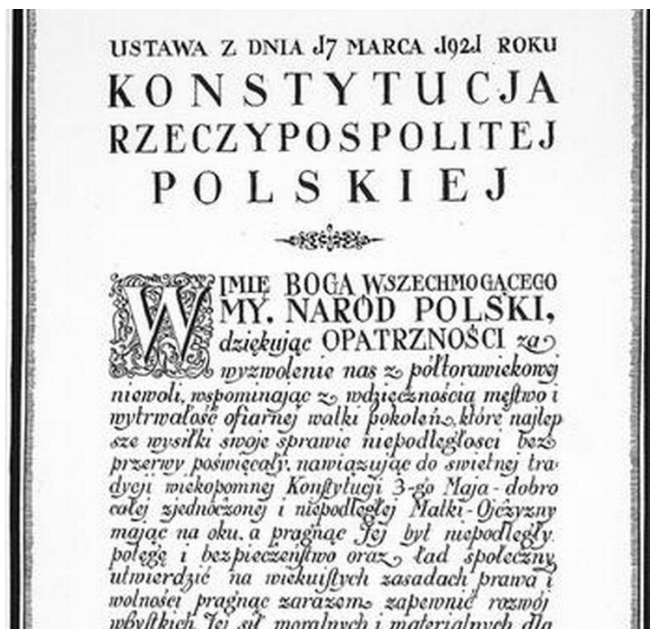

Pierwsze posiedzenie Sejmu Ustawodawczego w 1919 r.

Źródło: domena publiczna.

Konstytucja marcowa (1921 r.)

Została przyjęta przez Sejm Ustawodawczy 17 marca 1921 r. Usankcjonowała w Polsce ustrój demokratyczny i wprowadziła [parlamentarno-gabinetowy system](#) rządów. W świetle Konstytucji marcowej władza zwierzchnia miała należeć do narodu, a jego organami – zgodnie z zasadą trójpodziału władzy – stać się miały „w zakresie ustawodawstwa Sejm i Senat, w zakresie

Źródło: sejm.gov.pl, licencja: CC BY-SA 3.0.

władzy wykonawczej – Prezydent Rzeczypospolitej z ministrami, w zakresie wymiaru sprawiedliwości – niezawisłe Sądy”.

Konstytucja wprowadziła wolne wybory do sejmu i senatu. Czynne prawo wyborcze uzyskali wszyscy obywatele po ukończeniu 21 lat (w przypadku sejmu) lub 30 lat (w przypadku senatu). Bierne prawo wyborcze przysługiwało osobom – odpowiednio – powyżej 25 i 40 lat. Wybory do obu izb miały być proporcjonalne. Kadencję sejmu i senatu ustalono na 5 lat. Rozwiązanie parlamentu było możliwe w drodze uchwały sejmu, podjętej większością 2/3 głosów, lub

postanowieniem Prezydenta Rzeczypospolitej, za zgodą senatu, wyrażoną większością 3/5 głosów.

Przypomnij sobie, kto i kiedy może obecnie skrócić kadencję sejmu.

Obie izby pełniły funkcję ustawodawczą. Prawo inicjatywy w zakresie tworzenia prawa należało do rządu oraz samego sejmu. Ustawa, po uchwaleniu przez sejm, trafiała do senatu. Ten mógł ją zatwierdzić, odrzucić lub wprowadzić do niej swoje poprawki. Jeśli senat skorzystał z jednej z tych dwóch ostatnich możliwości, ustawa wracała do sejmu, który stanowisko drugiej izby mógł oddalić większością 55% głosów.

Prezydent Rzeczypospolitej pełnił w zasadzie jedynie funkcje reprezentacyjne. Nie dysponował prerogatywami, a wszystkie jego akty urzędowe wymagały kontrasygnaty premiera oraz odpowiedniego ministra. Głowę państwa – na 7-letnią kadencję – wybierało Zgromadzenie Narodowe (czyli połączone izby parlamentu, pod przewodnictwem marszałka sejmu). Ponoślił jedynie [odpowiedzialność konstytucyjną](#) oraz karną – sejm większością 3/5 głosów mógł postawić go w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu. Ten ostatni organ – w przypadku stwierdzenia, że prezydent jest winny zdrady państwa, naruszenia konstytucji lub popełnienia przestępstwa karnego – mógł usunąć go z urzędu.

Władzę wykonawczą Prezydent Rzeczypospolitej realizował za pośrednictwem Rady Ministrów. W jej skład wchodził Prezes Rady Ministrów oraz ministrowie. Prezydent powoływał szefa rządu, a na jego wniosek – pozostałych członków tego organu. Rada Ministrów ponosiła odpowiedzialność polityczną przed sejmem. Posłowie mogli zwracać

się do członków rządu z interpelacjami, a Rada Ministrów lub poszczególni ministrowie musieli podać się do dymisji na każdorazowe żądanie sejmu wyrażone zwykłą większością głosów. Sejm – większością 3/5 głosów – mógł też każdego członka rządu postawić przed Trybunałem Stanu.

Przypomnij sobie, czym się różni odpowiedzialność konstytucyjna od odpowiedzialności politycznej.

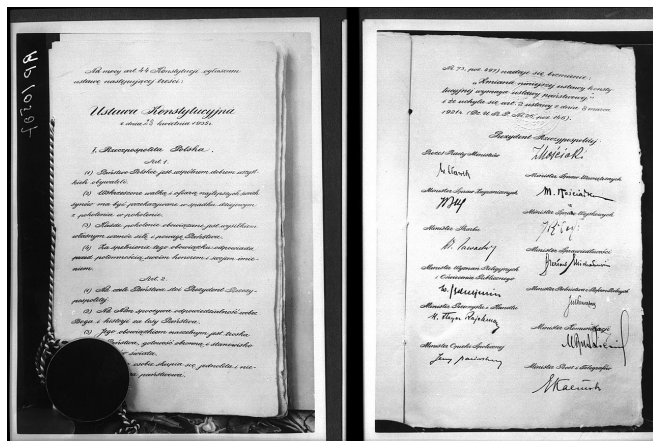
Trybunał Stanu składał się z przewodniczącego, którym był Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego oraz 12 członków. Ośmiu wybierał sejm, a czterech – senat – na czas kadencji parlamentu. Konstytucja marcowa nie precyzowała ustroju sądownictwa, ale odsyłała w tej sprawie do zwykłej ustawy. Stwierdzała jedynie, że sędziowie powoływani są przez Prezydenta Rzeczypospolitej, są niezawisli, chroni ich immunitet oraz zasada nieusuwalności.

Zastanów się, czemu służy zasada nieusuwalności sędziów.

W 1926 r. przyjęta została nowela sierpniowa – ustawa zmieniająca konstytucję z 1921 r. Znacznie wzmocniono w niej władzę wykonawczą kosztem [legislatywy](#). Prezydent uzyskał możliwość rozwiązania parlamentu (bez konieczności uzyskania zgody senatu, za to na wniosek Rady Ministrów – tym samym sejm utracił prawo do samorozwiązania się). Głowa państwa otrzymała jednocześnie prawo do wydawania – również na wniosek Rady Ministrów – rozporządzeń z mocą ustawy. Prezydent mógł to robić w czasie, gdy parlament był rozwiązany, oraz z upoważnienia ustawowego. Takie rozporządzenia musiały być jednak przedkładane sejmowi, aby ten mógł je uchylić.

Konstytucja kwietniowa (1935 r.)

Uchwalono ją 23 kwietnia 1935 r. Ustawa konstytucyjna – bo taka była jej oficjalna nazwa – zastąpiła Konstytucję marcową z 1921 r. Wprowadziła prezydencki model rządów i usankcjonowała autorytarny ustrój polityczny. Na czele państwa miał stać Prezydent Rzeczypospolitej, któremu

Kopia aktu konstytucji z kwietnia 1935 r. Z prawej widoczna ostatnia strona konstytucji z podpisami prezydenta Ignacego Mościckiego, marszałka Józefa Piłsudskiego i członków rządu Walerego Sławka.

Źródło: domena publiczna.

podporządkowano wszystkie pozostałe organy państwowe: rząd, sejm, senat, siły zbrojne, sądy oraz organy kontroli. Oznaczało to porzucenie trójpodziału władz i ustanowienie zasady **jednolitości władzy**.

Zastanów się, czy zasada jednolitości władzy funkcjonowała także w innych niż Konstytucja kwietniowa polskich ustawach zasadniczych.

Prezydent Rzeczypospolitej uzyskał wiele prerogatyw. Należały do nich m.in. powoływanie i odwoływanie: Prezesa Rady Ministrów oraz pozostałych członków rządu, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, Naczelnego Wodza i Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych. Prezydent w każdej chwili mógł rozwiązać sejm i senat oraz stawiać członków rządu przed Trybunałem Stanu. Mógł wreszcie mianować senatorów oraz wydawać dekrety z mocą ustawy.

Kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej miało przedstawiać Zgromadzenie Elektorów. W jego skład wchodził marszałkowie obu izb parlamentu, Prezes Rady Ministrów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Główny Inspektor Sił Zbrojnych oraz 75 elektorów – 50 miał wybierać sejm, a 25 – senat (elektorzy mieli być wybrani „spośród obywateli najgodniejszych”). Jeśli kończący swoją kadencję prezydent zaakceptował tę kandydaturę, wybrana w ten sposób osoba zostawała nową głową państwa. Prezydent mógł wyznaczyć jednak własnego kandydata na następcę. W takiej sytuacji miały zostać przeprowadzone wybory powszechne z udziałem dwóch kandydatów – Zgromadzenia Elektorów oraz prezydenta.

Zastanów się, dlaczego w praktyce nigdy nie przeprowadzono wyborów prezydenckich w powyższym trybie.

W świetle Konstytucji kwietniowej Prezydent Rzeczypospolitej nie ponosił żadnej odpowiedzialności – ani politycznej, ani konstytucyjnej, ani karnej. Ustawa zasadnicza stwierdzała jedynie, że „na nim spoczywa odpowiedzialność wobec Boga i historii za losy

Państwa”. Prezydenta – gdy ten nie mógł pełnić swoich obowiązków – zastępował Marszałek Senatu RP.

Rada Ministrów (składająca się z Prezesa Rady Ministrów oraz ministrów) powoływana była przez prezydenta i ponosiła przed nim **odpowiedzialność polityczną**: prezydent mógł w każdej chwili zdymisjonować rząd i powołać nowy. Odpowiadała również parlamentarnie – członkowie Rady Ministrów zobowiązani byli udzielać odpowiedzi na interpelacje poselskie. Znacząco utrudniono jednak – w porównaniu do Konstytucji marcowej – dymisjonowanie rządu na żądanie parlamentu. Sejm mógł udzielić Radzie Ministrów lub ministrowi wotum nieufności, ale dopiero poparcie wniosku o dymisję przez senat zmuszało głowę państwa do podjęcia decyzji: prezydent mógł odwołać rząd lub rozwiązać parlament.

Parlament składał się z sejmu oraz senatu. Ta pierwsza izba w całości pochodziła z wyborów, a druga – tylko w 2/3 – pozostałych senatorów mianował prezydent. Kadencja parlamentu wynosiła 5 lat, jednak w każdej chwili sejm i senat mogły zostać rozwiązane decyzją prezydenta.

Obie izby pełniły przede wszystkim funkcję ustawodawczą. Po uchwaleniu ustawy przez sejm trafiała ona do senatu, który mógł ją zatwierdzić, wnieść do niej swoje poprawki lub ją odrzucić. Stanowisko senatu mogło zostać oddalone przez sejm większością 3/5 głosów. Pozycja senatu zatem wzrosła, w porównaniu do wcześniejszego stanu prawnego. Przyjęta ustawa trafiała do prezydenta – ten jednak dysponował prawem weta. Odrzucenie sprzeciwu głowy państwa wymagało uchwały obu izb parlamentu, podjętych większością ustawowej liczby swoich członków.

Przypomnij sobie, kto i jaką większością może dziś odrzucić weto prezydenta wobec ustawy.

Konstytucja kwietniowa utrzymała wprowadzone przez nowelę sierpniową z 1926 r. prawo prezydenta do wydawania aktów prawnych z mocą ustawy. Otrzymały one nazwę dekretów i mogły być ogłaszane przez szefa państwa na wniosek Rady Ministrów w dwóch sytuacjach: gdy parlament był rozwiązany oraz na podstawie upoważnienia zawartego w ustawie.

Słownik

jednolitość władzy

sytuacja, w której cała władza w państwie podporządkowana jest jednemu ośrodkowi, np. prezydentowi lub parlamentowi; przeciwieństwo podziału władzy

kontrasygnata

niekiedy wymagany prawem podpis odpowiedniego urzędnika (np. premiera lub ministra) pod aktem urzędowym prezydenta, niezbędny dla ważności tego aktu

legislatywa

władza ustawodawcza, upoważniona do stanowienia prawa w państwie

odpowiedzialność konstytucyjna

konsekwencja złamania prawa przez wysokiego urzędnika państwowego (np. prezydenta, premiera czy ministra), polegająca zazwyczaj na postawieniu go w stan oskarżenia, zgodnie z obowiązującymi w państwie procedurami

odpowiedzialność polityczna

możliwość odwołania organu (najczęściej rządu lub ministra) przez inny organ (zwykle parlament), w przypadku, gdy ten pierwszy utracił zaufanie tego drugiego

system parlamentarno-gabinetowy

system polityczny, w którym parlament sprawuje polityczną kontrolę nad rządem i może w każdej chwili żądać jego ustąpienia

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z prezentacją i wykonaj ćwiczenie.

II Rzeczpospolita – od demokracji do autorytaryzmu

Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej,
1918 r. z J. Moraczewskim na czele. Od lewej
siedzą: S. Thugutt, J. Moraczewski, J. Piłsudski, L.
Supiński, L. Wasilewski.
Źródło: domena publiczna.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

Polska – po odzyskaniu niepodległości w 1918 r.
– miała być krajem demokratycznym.
Opowiadały się za tym wszystkie główne siły
polityczne.

2

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

Poszukaj odpowiedzi na następujące pytania:

- Dlaczego państwa powstałe po I wojnie światowej w naszej części Europy decydowały się na reżimy demokratyczne?
- Na jakich rozwiązaniach ustrojowych się wzorowały?

3

Egzemplarz Konstytucji marcowej ofiarowany przez posłów na Sejm Ustawodawczy marszałkowi Wojciechowi Trąpczyńskiemu. Egzemplarz ten – postrzegany jako oryginał konstytucji – zaginął w okresie II wojny światowej. Reprodukacja z „Tygodnika Ilustrowanego”, 1921 r.

Źródło: Biblioteka Narodowa, sejm.gov.pl, CC BY-SA 3.0.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

Demokratyczny porządek polityczny wprowadziła w odrodzonej Rzeczypospolitej Konstytucja marcowa, którą przyjęto w 1921 r.

Deklarowano w niej, że władza w Polsce należy do narodu oraz wprowadzono znany już z Konstytucji 3 maja trójpodział władzy.

4

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

Konstytucja marcowa gwarantowała wiele praw obywatelskich – prawo do życia, wolności, własności, ochrony sądowej i nietykalności mieszkania.

5

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

Parlamentarny system polityczny dawał bardzo dużą władzę sejmowi, który miał pochodzić z demokratycznych wyborów. Osłabiał jednocześnie egzekutywę.

6

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

Prezydent Rzeczypospolitej pełnił miał jedynie funkcje reprezentacyjne, a Rada Ministrów odpowiadała politycznie przed sejmem, który w łatwy sposób mógł doprowadzić do jej dymisji.

7

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

Poszukaj odpowiedzi na następujące pytanie:

- **Dlaczego twórcy Konstytucji marcowej tak bardzo ograniczyli kompetencje Prezydenta Rzeczypospolitej?**

8

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

W praktyce system ten funkcjonował niezbyt dobrze. Rozdrobnienie sejmu, ostre konflikty między partiami, ale również brak rozwiniętej demokratycznej kultury politycznej sprawiły, że rządy były słabe, bardzo często się zmieniały, aż w maju 1926 r. Józef Piłsudski przeprowadził zamach stanu i wbrew konstytucji przejął władzę.

9

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

Piłsudski objął rządy z misją przeprowadzenia „sanacji” – czyli odnowy życia politycznego w Polsce. Jednym z elementów tej polityki miało być wzmocnienie władzy wykonawczej.

10

Sala obrad Sejmu II RP. Uchwalenie noweli sierpniowej do konstytucji

Źródło: MUZHP, muzhp.pl, CC BY-SA 3.0.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

Już w sierpniu 1926 r. parlament uchwalił nowelę sierpniową – zmianę konstytucji, która pozwalała odtąd prezydentowi, bez zgody senatu, rozwiązywać sejm oraz wydawać rozporządzenia z mocą ustawy.

11

Prezydent Ignacy Mościcki podpisuje nową konstytucję, 23 kwietnia 1935 r.

Źródło: NAC, CC BY-SA 3.0.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

Najważniejszym aktem prawnym przyjętym przez obóz sanacyjny była Konstytucja kwietniowa z 1935 r. Ugruntowała ona rządy autorytarne w Polsce.

12

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

Konstytucja została przyjęta z naruszeniem prawnych procedur zmiany ustawy zasadniczej, dlatego opozycja aż do wybuchu wojny uznawała ją za nielegalny akt prawny.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

Poszukaj odpowiedzi na następujące pytania:

- **W jaki sposób uchwalono Konstytucję kwietniową?**
- **Na czym polegało złamanie obowiązujących procedur?**

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

O ile Konstytucja marcowa deklarowała, że władza należy do narodu, którego równorzędnymi organami są parlament, prezydent i sądy, to Konstytucja kwietniowa stwierdzała, że na czele państwa stoi prezydent, a wszystkie pozostałe organy pozostają pod jego zwierzchnictwem. Tym samym całkowicie zerwano z trójpodziałem władzy. W osobie prezydenta miała się skupiać odtąd „jednolita i niepodzielna władza państwowa”.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

Prezydent otrzymał rozległe prerogatywy, które – inaczej niż w przypadku Konstytucji marcowej – były aktami urzędowymi niewymagającymi kontrasygnaty.

Uzyskał m.in. prawo powoływania i odwoływania rządu oraz mianowania 1/3 senatorów. Prezydent mógł także wydawać

dekrety z mocą ustawy. Jednocześnie nie ponosił politycznej ani konstytucyjnej odpowiedzialności – żaden inny organ państwa nie mógł go pozbawić władzy.

16

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1CCfo0xM>

Poszukaj odpowiedzi na następujące pytania:

- Czy reżim polityczny stworzony przez obóz sanacyjny był typowy dla ówczesnej Europy Wschodniej?
- Skąd się wzięła „popularność” reżimów autorytarnych w tamtym czasie?
- Na ile trafna jest opinia, że Konstytucja kwietniowa miała charakter faszystowski?

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Rozstrzygnij, czy aktualna polska konstytucja nawiązuje do Konstytucji marcowej oraz Konstytucji kwietniowej. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Rozstrzygnięcie:

tak

Uzasadnienie:

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Rozstrzygnij, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
W Polsce pierwsza kadencja senatu rozpoczęła się w 1919 r.	☐	☐
Wybory do sejmu z 1922 r. były proporcjonalne.	☐	☐
Sejm Ustawodawczy sprawował kontrolę nad rządem.	☐	☐

Zaznacz artykuły, które były częścią Konstytucji marcowej.

☐

„Prezydenta Rzeczypospolitej wybierają na lat siedem bezwzględną większością głosów Sejm i Senat połączone w Zgromadzenie Narodowe. Zgromadzenie Narodowe zwołuje Prezydent Rzeczypospolitej w ostatnim kwartale siedmioletniego swego urzędowania”.

☐

„Senat składa się z członków wybranych przez poszczególne województwa w głosowaniu powszechnym, tajnym, bezpośrednim, równym i stosunkowym. Każde województwo stanowi jeden okręg wyborczy, przy czym w stosunku do liczby mandatów sejmowych na ilość mieszkańców liczba mandatów do Senatu wynosi 1/4 część”.

☐

„Władzą suwerenną i ustawodawczą w Państwie Polskim jest Sejm Ustawodawczy; ustawy ogłasza Marszałek z kontrasygnatą Prezydenta Ministrów i odnośnego ministra fachowego”.

☐

„Aktami ustawodawczymi są: (a) ustawy, (b) dekrety Prezydenta Rzeczypospolitej. Żaden akt ustawodawczy nie może stać w sprzeczności z Konstytucją”.

☐

„Do odpowiedzialności parlamentarnej pociąga ministrów Sejm zwyczajną większością. Rada Ministrów i każdy minister z osobna ustępują na żądanie Sejmu”.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj zadanie.

“ Ustawa z 2 sierpnia 1926 roku zmieniająca i uzupełniająca Konstytucję Rzeczypospolitej z 17 marca 1921 r.

Art. 44.

Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo w czasie, gdy Sejm i Senat są rozwiązane, aż do chwili ponownego zebrania się Sejmu, wydawać w razie nagłej konieczności państwowej rozporządzenia z mocą ustawy w zakresie ustawodawstwa państwowego.

Źródło: *Ustawa z 2 sierpnia 1926 roku zmieniająca i uzupełniająca Konstytucję Rzeczypospolitej z 17 marca 1921 r.*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 20.04.2020 r.].

Dokończ zdanie.

Powyższy przepis konstytucji obowiązywał w latach...

☐ 1935–1939.

☐ 1926–1935.

☐ 1919–1921.

☐ 1921–1926.

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj zadanie.

“ Ustawa Konstytucyjna (...)

Art. 14.

1. Akty urzędowe Prezydenta Rzeczypospolitej wymagają do swej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów i właściwego ministra.

2. Akty urzędowe, wypływające z prerogatyw Prezydenta Rzeczypospolitej nie wymagają kontrasygnaty.

Źródło: *Ustawa Konstytucyjna (...)*, dostępny w internecie: sip.lex.pl [dostęp 20.04.2020 r.].

Wyjaśnij, czym jest kontrasygnata oraz wskaż, z której konstytucji II RP pochodzi powyższy fragment.

Ćwiczenie 5

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zapoznaj się z poniższym tekstem i wykonaj zadanie.

“ Ustawa z 2 sierpnia 1926 roku zmieniająca i uzupełniająca Konstytucję Rzeczypospolitej z 17 marca 1921 r.

Art. 26. ustawy z dn. 17 marca 1921 r. (Dz.U. R.P. Nr 44, poz. 267) otrzymuje brzmienie następujące:

Prezydent Rzeczypospolitej rozwiązuje Sejm i Senat po upływie czasu, na który zostały wybrane (art. 11).

Prezydent Rzeczypospolitej może rozwiązać Sejm i Senat przed upływem czasu, na który zostały wybrane na wniosek Rady Ministrów umotywowanym orędnem, jednakże tylko jeden raz z tego samego powodu.

Wybory odbędą się w ciągu 90 dni od dnia rozwiązania; termin ich będzie oznaczony bądź w orędnym Prezydenta o rozwiązaniu Sejmu i Senatu, bądź w uchwale Sejmu lub Senatu.

Źródło: Ustawa z 2 sierpnia 1926 roku zmieniająca i uzupełniająca Konstytucję Rzeczypospolitej z 17 marca 1921 r., dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 20.04.2020 r.].

Wyjaśnij, na czym – w odniesieniu do regulowanej kwestii – polegała zmiana wprowadzona powyższą nowelizacją konstytucji.

Materiał źródłowy do zadań 7 i 8.

“ **Konstytucja kwietniowa została wprowadzona wbrew prawu**

Stanisław Car (wicemarszałek Sejmu, członek BBWR, współautor tez konstytucyjnych i referent Komisji Konstytucyjnej) podczas sejmowej debaty nad projektem zmiany Konstytucji

„Zrywamy z systemem rządów parlamentarnych. (...) Prezydent Rzeczypospolitej będzie posiadał uprawnienia, co do których nie będzie krępowany żadną inną wolą. Te uprawnienia ściągają się przede wszystkim do prawa powoływania rządu bez udziału jakiegokolwiek innego czynnika, do zerwania z rolą prezydenta Rzeczypospolitej jako notariusza, kładącego jedynie swój podpis na akcie”.

Jan Stanisław Jankowski (poseł Narodowej Partii Robotniczej) podczas sejmowej debaty nad projektem zmiany Konstytucji

„Przyszły prezydent ma być wyposażony w szereg niezmiernie daleko idących uprawnień urzędowych oraz osobistych prerogatyw. (...) Odpowiedzialność za losy państwa ponosić ma tylko wobec Boga i historii! W ten sposób chcecie panowie zlikwidować ustrój demokratyczny, a wprowadzić jedynowładztwo. (...)

Uprawnienia Sejmu mają być tak dalece ograniczone, że samodzielnie będzie on mógł zatwierdzać corocznie zamknięcie rachunków państwowych, wykonywać kontrolę nad długami państwowymi, no i kierować do rządu interpelacje. Wszystko inne – za uprzednią zgodą rządu.

(...) Największą wadą tez konstytucyjnych Bloku rządowego jest przenikająca je na wskroś niewiara w naród, a wiara w istnienie nadczłowieka i dążność do oparcia wyłącznie na nim losów państwa”.

Juliusz Zdanowski (wiceprezes Związku Ludowo-Narodowego) w dzienniku

„Śmiesznym kawałem uchwalił Bezpartyjny Blok nową Konstytucję. (...) Polska jest między dwoma prawie równie groźnymi niebezpieczeństwami. Jednym była i jest psychika dotychczasowej Konstytucji, robiąca z Polski przejezdną karczmę, w której każdy może robić, co mu się podoba i grać, jak zapłaci. (...) Drugie niebezpieczeństwo to rządy kliki, które się coraz bardziej umacniają, a nową Konstytucją chcą na długi czas utrwalić swoje miejsce przy żłobach. Nic innego, jak to, z tego nowego aktu terroru nie wyziera”.

Źródło: *Konstytucja kwietniowa została wprowadzona wbrew prawu*, 30.04.2018 r., dostępny w internecie: polityka.pl [dostęp 8.01.2020 r.].

Ćwiczenie 7

Na podstawie powyższego tekstu oraz wiedzy własnej, podaj jeden argument za przyjęciem Konstytucji kwietniowej oraz jeden argument przeciwko jej przyjmowaniu.

Ćwiczenie 8

Wyjaśnij, jakie rozwiązania ustrojowe, przyjęte w Konstytucji kwietniowej, stanowiły zagrożenie dla demokratycznego ustroju państwa.

Dla nauczyciela

Autor: Krzysztof Kowaluk

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Polskie konstytucje 1918–1939

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

V. Państwo, myśl polityczna i demokratyzacja.

Uczeń:

14) przedstawia polskie tradycje demokratyczne na przykładzie podstawowych instytucji ustrojowych artykułów henrykowskich i Konstytucji marcowej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wymienia konstytucje okresu międzywojennego w Polsce;
- przedstawia najważniejsze zasady Konstytucji marcowej i Konstytucji kwietniowej;
- wyjaśnia uwarunkowania upadku ustroju demokratycznego w II Rzeczypospolitej.

Strategie nauczania:

- lekcja odwrócona;
- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Uczniowie zapoznają się z prezentacją multimedialną „II Rzeczpospolita – od demokracji do autorytaryzmu”. Wynotowują najistotniejsze ich zdaniem informacje, które mogą być przydatne w czasie debaty.
2. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

Faza realizacyjna

1. Rozpoczynają się przygotowania do debaty oksfordzkiej na temat: „Która konstytucja – marcowa czy kwietniowa – okazała się lepsza dla Polski?”. Uczniowie wybierają osobę prowadzącą oraz sekretarza obrad. Zwolennicy Konstytucji marcowej siadają po jednej stronie sali, zwolennicy Konstytucji kwietniowej – po drugiej. Część uczniów jest publiczności. Nauczyciel przypomina zasady dyskusji i poucza prowadzącego o obowiązku ich pilnowania.
2. Odbywa się debata. Głos zabierają – na zmianę – przedstawiciele jednej i drugiej frakcji. Publiczność może zadawać pytania. Debata kończy się przeprowadzeniem głosowania. Jego przedmiotem jest pytanie postawione w tytule debaty. Sekretarz obrad zlicza głosy, prowadzący ogłasza werdykt.
3. Nauczyciel przedstawia swoje uwagi dotyczące zakończonej dyskusji. Prezentuje argumenty obu stron, które powinny zostać użyte w toku dyskusji. Ocenia pracę prowadzącego obrady.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie przedstawiają najważniejsze zasady Konstytucji marcowej oraz najważniejsze zasady Konstytucji kwietniowej. Zostają one zapisane na tablicy.

2. Uczniowie wykonują ćwiczenia 1–4 z sekcji „Sprawdź się”.

Praca domowa:

Uczniowie wykonują ćwiczenia 5–8 z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

- Juliusz Bardach, Bogusław Leśnodorski, Michał Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 2009.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Prezentacja multimedialna może zostać wykorzystana przez uczniów w trakcie przygotowania do lekcji powtórkowej.